

УДК 351.862; 355.58

НОРМУВАННЯ ОЦІНЮВАННЯ СПРОМОЖНОСТЕЙ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

<https://doi.org/10.33269/nvcz.2024.1.47-57>

Коробкін В. Ф.*, ORCID iD 0000-0003-1613-4006

Слюсар А. А., ORCID iD 0000-0002-3492-2092

*E-mail: korobkin58@gmail.com

Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту, Україна

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ

Надійшла до редакції:

04.03.2024

Пройшла рецензування:

23.03.2024

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

вимоги, етап, нормування, оцінювання спроможностей, робоча підгрупа, стандарт, цивільний захист

АНОТАЦІЯ

Формування єдиних підходів до оцінювання спроможностей у сфері цивільного захисту, визначення переліку заходів та послідовності їх виконання, гармонізування понять з оцінювання спроможностей у сфері цивільного захисту з національними стандартами інших складників сектору безпеки та оборони, проведення оцінки стану наявних спроможностей щодо реагування на виклики і загрози у сфері цивільного захисту, а також перехід за досвідом держав-членів НАТО до створення стратегічних документів, планування їх відповідності сучасним вимогам проведення оцінювання спроможностей складових сил безпеки і оборони зумовлюють актуальність стандартизації оцінювання спроможностей у сфері цивільного захисту та своєчасність цієї роботи. Метою статті є формулювання основних положень щодо нормування процесу оцінювання спроможностей у сфері цивільного захисту об'єкта оцінювання, визначення учасників цього процесу, процедур і порядку його проведення та взаємозв'язку з іншими процесами. Основні положення оцінювання спроможностей у сфері цивільного захисту розроблені на основі досвіду МО України та нормативних документів НАТО. З метою нормування процесу оцінювання спроможностей визначені завдання оцінювання спроможностей цивільного захисту, види та етапи оцінювання спроможностей (основні заходи), порядок виконання етапів оцінювання спроможностей, учасники цього процесу (вимоги до керівника та членів робочої підгрупи), порядок звіту за результатами оцінювання спроможностей та шляхи їх реалізації. Надано процедуру виконання етапів оцінювання спроможностей цивільного захисту та деталізовано основні заходи стосовно оцінювання безпеки середовища, в якому функціонує об'єкт оцінювання, визначення та оцінювання наявних спроможностей об'єкта оцінювання, потреби у ресурсах для утримання наявних та нарощування необхідних спроможностей об'єктом оцінювання, розроблення пропозицій щодо удосконалення структури об'єкта оцінювання та його складових або формування нової структури (до аварійно-рятувального формування включно). Визначено напрями проведення подальших досліджень з тематики оцінювання спроможностей цивільного захисту.

Постановка проблеми. Для оцінювання готовності суб'єктів забезпечення цивільного захисту до виконання покладених завдань проводиться огляд цивільного захисту – процедура оцінювання стану готовності єдиної державної системи цивільного захисту (далі – ЄДСЦЗ), її функціональних і територіальних підсистем, сил цивільного

захисту (далі – ЦЗ) до реагування на можливі надзвичайні ситуації (далі – НС) та стану захисту населення і територій відповідно [1]. Одним із основних завдань огляду ЦЗ є оцінювання спроможностей ЦЗ та їх носіїв щодо виконання завдань з реагування на небезпечні події та НС, визначених імовірними сценаріями виникнення таких подій на довгострокову

перспективу. Особливої уваги потребують питання урахування в сценаріях загроз воєнного характеру, порядок визначення переліку необхідних спроможностей, їх оцінювання, планування розвитку спроможностей тощо.

Згідно із законодавством України [2] встановлено необхідність проведення оцінювання стану готовності складників сектору безпеки і оборони до виконання завдань за призначенням, за результатами якого розробляються та уточнюються концептуальні документи щодо розвитку складових сектору безпеки і оборони та визначаються заходи, спрямовані на досягнення ними необхідних спроможностей до виконання завдань за призначенням у поточних і прогнозованих умовах безпекового середовища. Нині у сфері ЦЗ окреслено та затверджено єдиний перелік спроможностей Міністерства внутрішніх справ України [3], розроблено рекомендації щодо визначення спроможностей у сфері ЦЗ [4], підготовлено та ухвалено національний стандарт [5] з урахуванням вимог [6].

Встановлення єдиної термінології, понять і визначень щодо спроможностей у сфері ЦЗ, дослідження властивостей та вимог до спроможностей, їх систематизація за функціональним призначенням і наукове обґрунтування основних базових компонентів та функціональних груп спроможностей сфери ЦЗ – це перелік завдань, що виконані. Це перший етап дослідження спроможностей у сфері ЦЗ, які вже застосовуються в практичній діяльності.

Другим етапом нормування спроможностей ЦЗ є визначення порядку оцінювання спроможностей та практичне застосування певних правил, процедур, методів у діяльності організаційних структур цивільного захисту.

Формування єдиних підходів до проведення оцінювання спроможностей у сфері ЦЗ, визначення переліку заходів та послідовності їх виконання, гармонізування понять з оцінювання спроможностей у сфері ЦЗ з національними стандартами інших складників сектора безпеки та оборони, проведення оцінки стану наявних

спроможностей щодо реагування на виклики і загрози у сфері ЦЗ, а також перехід згідно з досвідом держав-членів НАТО до створення стратегічних документів, планування їх відповідно до сучасних вимог проведення оцінювання спроможностей складових сил безпеки і оборони зумовлюють актуальність стандартизації оцінювання спроможностей у сфері ЦЗ та актуальність цієї роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні більшість досліджень з проблем спроможностей та їх носіїв проведені фахівцями МО України. Так, В. Дідіченко, О. Соломицький запропонували методичні підходи до кількісного оцінювання показників спроможностей з'єднань (частин) протиповітряної оборони, в основу яких покладено принципи теорії кваліметрії. За результатами проведеного аналізу зроблено висновок про необхідність кількісного оцінювання спроможностей організаційної одиниці (елемента) або сукупності сил і засобів складу військ (сил) [7]. П. Крикун та інші науковці розглянули можливі підходи до здійснення процедури оцінювання спроможностей складових сил оборони у межах оборонного планування на основі спроможностей з урахуванням вітчизняного досвіду оборонного планування та досвіду держав-членів НАТО [8]. У [9] розглянуто вплив на планування заходів Збройних Сил України щодо розвитку процедури оцінювання та аналізу спроможностей, проаналізовано підходи до визначення заходів розвитку Збройних Сил України та визначена їх ідентичність з підходами, які використовуються. Г. Певцов та інші представили методичний підхід до визначення підрозділів для здійснення протидії негативному інформаційному (психологічному) впливу противника на основі оцінювання їх спроможностей за методикою DOTMLPFI [10]. З огляду на особливості основних (додаткових) вимог до спроможностей, зумовлених певною відмінністю завдань військових частин (підрозділів) кожного виду Збройних Сил України у [11], запропоновано узагальнений методичний підхід до оцінювання спроможностей сил та засобів, необхідних

для виконання завдань радіоелектронної боротьби.

Слід зазначити, що питання оцінювання спроможностей та їх носіїв у сфері ЦЗ переважно розглядаються та аналізуються стосовно організації управління та оцінювання ефективності витрат на утримання і розвиток сил, способів виконання спільних завдань тощо. Цій проблематиці присвячені праці Н. Клименко, А. Любінського, В. Михайлова, А. Слюсара, В. Коробкіна. Розгляду питань стосовно оцінювання спроможностей та їх носіїв у сфері ЦЗ, а саме – щодо спроможностей функціональних та територіальних підсистем ЄДСЦЗ для оперативного розв'язання завдань за призначенням присвячено конференцію, що відбулася 27.10.2021 р. на базі ІДУ НД ЦЗ. На доцільності нормування нової процедури оцінювання спроможностей складових ЄДСЦЗ, визначенні та аналізі їх базових компонентів, а також удосконаленні понятійного апарату наголошено у [12].

У роботі [13] запропоновано підхід до експертного оцінювання спроможностей сил ЦЗ у багатокритеріальних задачах. Для його реалізації розглянуто (з урахуванням специфіки предметної області) можливості методу підтримки експертних рішень, що поєднує застосування онтологій, процедури голосування експертів та відповідних розрахункових процедур. Наведено загальну схему середовища ухвалення експертних рішень щодо оцінювання спроможностей сил ЦЗ на прикладі аварійно-рятувального формування.

У роботі [14] наведено аналіз нормативних актів, теоретичних та прикладних досліджень щодо визначення сутності поняття «спроможності» у сфері цивільного захисту. Визначені основні носії спроможностей. Для їх оцінювання запропоновані відповідні терміни. Необхідно зазначити, що у 2023 р. фахівці ІДУ НД ЦЗ розробили стандарт [5], в якому встановлено та затверджено однозначно зрозумілі, несуперечливі терміни та визначення основних понять у сфері оцінювання спроможностей цивільного

захисту.

Однак, незважаючи на численні наукові розробки з означених питань, необхідно зважити на те, що розкриття способів формування та оцінювання спроможностей підрозділів ЦЗ стосовно виконання завдань за призначенням та нормування алгоритму поетапного проведення оцінювання спроможностей щодо їх відповідності потребам сьогодення у визначених умовах потребують окремого наукового дослідження.

Враховуючи вказане вище, фахівці ІДУ НД ЦЗ у межах науково-дослідної роботи проводять дослідження щодо процесу оцінювання спроможностей цивільного захисту (далі – ОСЦЗ) з метою визначення вимог до завдань, принципів, норм і правил стосовно організації оцінювання окремих спроможностей, підгруп спроможностей, функціональних груп спроможностей чи спроможностей ЄДСЦЗ загалом, алгоритму поетапного проведення ОСЦЗ щодо їх відповідності потребам сьогодення і функціонування у майбутньому безпековому середовищі.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є формулювання основних вимог та положень щодо нормування процесу оцінювання спроможностей у сфері цивільного захисту об'єкта оцінювання, визначення учасників цього процесу, процедур і порядку його проведення та взаємозв'язку з іншими процесами.

Методи дослідження. В роботі застосовано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів, а саме: аналіз, синтез, узагальнення, абстрактно-логічний метод (для визначення змісту та співвідношення основних положень оцінювання спроможностей), системний підхід (для визначення змісту та вимог до інформації, що надається від об'єкта оцінювання). Інформаційною базою дослідження є нормативні документи законодавчої та виконавчої влади України, матеріали, опубліковані у фахових періодичних виданнях та мережі «Інтернет», зокрема на офіційних вебсторінках силових структур України.

Під час дослідження використовуються досвід МО України та НАТО [15–17]. Законодавчою та нормативно-організаційною основою для нормування процесу ОСЦЗ є Стратегія національної безпеки України та [1–3], а також інші нормативно-правові акти у сфері ЦЗ з питань планування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із Законом України «Про національну безпеку України» [2] у державі запроваджено загальний підхід до планування у сферах національної безпеки й оборони України, зокрема започатковано систему комплексного огляду сектору безпеки й оборони. Комплексний огляд сектору безпеки і оборони загалом включає проведення шести оглядів (відповідно до кількості складників сектору), одним з яких є огляд громадської безпеки та цивільного захисту, до якого входить проведення огляду цивільного захисту (далі – ОЦЗ).

Під час виконання завдань ОЦЗ передбачено проведення заходів з оцінки стану і готовності органів ЄДСЦЗ до здійснення законодавчо визначених повноважень, їх кадрового, фінансового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення, а також наявних спроможностей для ефективного реагування на прогнозовані надзвичайні ситуації за визначеними сценаріями і ситуаціями та наслідки воєнних конфліктів.

Оцінювання спроможностей цивільного захисту призначене для аналізування достатності наявних спроможностей органів і сил ЄДСЦЗ з метою забезпечення потреб застосування (функціонування / реалізації завдань) у поточних і прогнозованих умовах безпекового середовища, визначення напрямів розвитку спроможностей для більш ефективного їх застосування (використання) та планування їх розвитку за результатами оцінювання.

З огляду на досвід МО України та НАТО [15–17], а також на підставі [1; 3] з метою нормування процесу оцінювання спроможностей потребують визначення завдання ОСЦЗ, види та етапи ОСЦЗ (основні заходи), порядок виконання етапів

проведення ОСЦЗ, учасники цього процесу (вимоги до керівника та членів робочої підгрупи), порядок звіту за результатами проведення ОСЦЗ і шляхи реалізації результатів.

Завдання ОСЦЗ та загальні положення

Ураховуючи положення Стратегії національної безпеки України [1–3] та інших нормативно-правових актів у сфері ЦЗ із питань планування, а також завдання ОЦЗ сформульовані завдання ОСЦЗ:

а) оцінка здатності спроможностей органів ЄДСЦЗ щодо виконання завдань за призначенням на основі оцінки їх базових компонентів та ймовірних сценаріїв виникнення і розвитку кризових ситуацій на довгострокову перспективу, зокрема з урахуванням загроз воєнного характеру, а також оцінки результатів виконання поставлених завдань за попередній період;

б) визначення переліку необхідних спроможностей організаційних структур ЄДСЦЗ, які відповідатимуть потребам сил безпеки з урахуванням ресурсних можливостей держави;

в) визначення переліку надлишкових спроможностей організаційних структур ЄДСЦЗ;

г) планування необхідних спроможностей організаційних структур ЄДСЦЗ;

д) формування потреби в ресурсному забезпеченні на розвиток спроможностей організаційних структур ЄДСЦЗ;

е) оцінка стану реалізації цілей та завдань чинних програм і планів, спрямованих на досягнення необхідних спроможностей організаційних структур ЄДСЦЗ;

ж) підготовка об'єктивної інформації щодо рівня набутих спроможностей організаційними структурами ЄДСЦЗ для ефективного планування їх застосування.

Важливим є визначення основних базових компонентів спроможностей, що підлягають оцінюванню, тому що вони характеризують здатність об'єкта оцінювання виконувати визначені завдання. Оцінювання здатності об'єкта виконувати визначені завдання здійснюється через

порівняння наявних спроможностей об'єкта і вимог до спроможностей об'єкта. Вимоги до спроможностей об'єкта розглядаються як окрема сукупність взаємопов'язаних компонентів. Для позначення такої сукупності вживається термін «базові компоненти спроможності» [5]. На підставі аналізу [1; 3; 5], враховуючи досвід МО України та НАТО [15–17], вважаємо, що варто віднести до основних базових компонентів спроможностей, що підлягають оцінюванню, такі поняття, як інфраструктура, нормативна база з питань цивільного захисту, організаційна структура та готовність, персонал, підготовленість, ресурсна забезпеченість, сумісність, якість керування та освіта.

ОСЦЗ доцільно поділити на такі види:

- а) ОСЦЗ для виявлення проблем з вимогами до спроможностей і вироблення рішень з їх усунення (нівелювання);
- б) ОСЦЗ, що ґрунтується на усвідомленні майбутніх потреб (з урахуванням невиконаних завдань, програм (планів) за певним напрямом);
- в) ОСЦЗ в інтересах майбутніх дій з реагування на масштабні НС;
- г) ОСЦЗ для перевірки поточних і перспективних планів застосування сил, наявних чи перспективних зразків техніки та оснащення, матеріально-технічного, медичного забезпечення тощо;
- д) ОСЦЗ для поглибленого вивчення окремої спроможності, групи спроможностей чи функціональної групи спроможностей тощо.

Критерієм для вибору певного виду ОСЦЗ є наявність конкретної проблеми з набуття необхідних спроможностей ЦЗ, яка потребує розв'язання. Об'єктом ОСЦЗ є організаційна структура ЦЗ (або інший носій спроможностей), що оцінюється. Суб'єктом ОСЦЗ є робоча підгрупа (далі – РПГ), яка утворюється для проведення оцінювання. Керівник і члени РПГ беруть участь у підготовці документів і виконанні заходів ОСЦЗ. Заходи і документи щодо проведення ОСЦЗ розробляються РПГ у тісній взаємодії з керівництвом об'єкта оцінювання з урахуванням їхніх потреб. До роботи як члени РПГ залучаються експерти та фахівці

з питань ЦЗ, які мають відповідний досвід, володіють необхідними знаннями, методами та підходами з проведення оцінювання спроможностей (базових компонентів) об'єкта оцінювання.

Етапи оцінювання ОСЦЗ (основні заходи)

Проведення ОСЦЗ здійснюється РПГ під час виконання етапів ОЦЗ, які поділяються на: а) організаційно-підготовчий; б) основний (виконавчий); в) підсумковий.

Ураховуючи конкретний (визначений) вид ОСЦЗ, у кожному з етапів має бути передбачено чітко визначені процедури і заходи, які є обов'язковими до виконання під час проведення оцінювання.

На організаційно-підготовчому етапі ОСЦЗ здійснюються такі заходи:

- а) формування РПГ, підготовка посадових осіб і фахівців, які залучатимуться до проведення оцінювання;
- б) розроблення планів роботи РПГ;
- в) розроблення РПГ проекту розпорядчого документа про проведення ОСЦЗ;
- г) вивчення та аналізування членами РПГ нормативно-правової бази, вітчизняного і зарубіжного досвіду проведення ОСЦЗ;
- д) доведення до членів РПГ методики проведення ОЦЗ, затвердженої МВС;
- е) вибір та підготовка належного програмного і науково-методичного забезпечення ОСЦЗ;
- ж) підготовка проектів організаційних, організаційно-методичних та розпорядчих документів із питань ОСЦЗ, а саме: порядок проведення оцінювання спроможностей об'єкта, який оцінюється; часткові сценарії; концептуальне бачення; перелік заходів; перелік виявлених недоліків; рекомендації щодо нарощування спроможностей та усунення виявлених проблем і недоліків.

У розпорядчому документі визначається: мета оцінювання та об'єкт, який підлягає оцінюванню, склад РПГ, перелік часткових сценаріїв реагування на НС, які використовуватимуться для ОСЦЗ, терміни проведення ОСЦЗ, організація ОСЦЗ об'єкта оцінювання та порядок

(алгоритм) проведення оцінювання, припущення та обмеження, які використовуватимуться під час виконання заходів ОСЦЗ, визначення, кого додатково (поза межами РПГ) необхідно залучити до процесу ОСЦЗ, умови проведення ОСЦЗ тощо.

На основному (виконавчому) етапі ОСЦЗ об'єкта оцінювання РПГ здійснюються такі заходи:

а) проведення аналізу потенційних загроз техногенного, природного, соціального та воєнного характеру, їх можливий вплив на стан спроможностей щодо захисту населення та територій;

б) аналізування (оцінювання) наявних спроможностей (за базовими компонентами) і уточнення необхідних спроможностей за визначеними сценаріями і ситуаціями;

в) проведення аналізу та оцінювання спроможностей кадрового, матеріально-технічного та фінансового забезпечення з метою визначення готовності до ефективного виконання завдань за призначенням;

г) визначення стану та оцінювання спроможностей системи управління об'єкта оцінювання;

д) проведення аналізу рівня підготовки та оцінювання спроможностей керівного складу органів управління та сил ЦЗ;

е) визначення готовності та оцінювання спроможностей інфраструктури (стан об'єктів і споруд, призначених для забезпечення виконання їхніми органами керування, силами й засобами завдань, а також розміщення та забезпечення їхньої життєдіяльності).

Підсумковий етап

Здійснюються такі заходи:

а) аналізування та узагальнення результатів ОСЦЗ об'єкта оцінювання, отриманих під час ОЦЗ, які використовуватимуться надалі під час ухвалення управлінських рішень для забезпечення виконання завдань ЦЗ;

б) оцінювання спроможностей керівного складу об'єкта оцінювання щодо рівня професійної підготовки керівників усіх ланок, здатність ухвалювати обґрунтовані рішення щодо управління

підпорядкованими силами, застосовування наявної системи наукового та науково-технічного забезпечення для виконання завдань і функцій об'єкта оцінювання тощо;

в) розгляд пропозицій керівника об'єкта оцінювання стосовно актуалізації та вдосконалення законодавства, підготовки проєктів необхідних нових законодавчих та нормативно-правових актів з метою правового регулювання діяльності об'єкта оцінювання в умовах нових викликів у безпековому середовищі;

г) аналізування наданих розрахунків та обґрунтованості потреби в ресурсному забезпеченні на розвиток спроможностей об'єкта оцінювання;

д) оформлення результатів ОСЦЗ об'єкта оцінювання, підготовка проєкту звіту для попереднього розгляду та включення його до звіту.

Порядок виконання етапів проведення ОСЦЗ

ОСЦЗ об'єкта оцінювання передбачає проведення таких основних заходів:

а) оцінювання безпеки середовища, в якому функціонує об'єкт оцінювання (організаційна структура, конкретна територія тощо), визначення загроз і ризиків виникнення НС;

б) визначення та оцінювання наявних спроможностей об'єкта оцінювання;

в) визначення потреби у ресурсах для утримання наявних та нарощування необхідних спроможностей об'єктом оцінювання;

г) розроблення пропозицій щодо удосконалення структури об'єкта оцінювання та його складових або формування нової структури (до аварійно-рятувального формування включно).

Оцінювання безпекового середовища:

а) визначається перелік загроз і ризиків виникнення НС, оцінюються перспективи їх розвитку (поширення) на об'єкті, окремій території та в Україні загалом; б) за результатами аналізування загроз і ризиків виникнення НС формуються ймовірні сценарії реагування на НС, які потребують застосування відповідних сил і засобів

об'єкта оцінювання та за потреби інших складників ЄДСЦЗ.

Оцінювання сценаріїв проводиться з використанням методів експертної оцінки або інших методів системного аналізу. Визначається ймовірність виникнення небезпечної події та негативні наслідки для населення, територій, навколишнього природного середовища та майна. Сценарій має містити ряд обов'язкових елементів: а) опис умов виникнення небезпечної події; б) об'єкт впливу загрози; в) імовірні масштаби реалізації; г) сили і засоби, задіяні в сценарії; д) завдання, які необхідно виконати для досягнення цілей; е) інші особливості його реалізації.

Результати оцінювання безпеки середовища

Результатом оцінювання безпеки середовища мають бути: а) висновки з оцінки безпеки середовища, характеристика викликів і загроз; б) перелік можливих сценаріїв реагування на НС та варіантів застосування сил і засобів об'єкта оцінювання, схвалених відповідними комісіями з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (комісіями з питань надзвичайних ситуацій); в) інші робочі матеріали, що визначені робочою групою.

Визначення та оцінювання спроможностей

Ця процедура містить: а) визначення необхідних спроможностей для виконання завдань за сценаріями та варіантами застосування; б) оцінювання наявних спроможностей та їх відповідності потребам та чинним вимогам (здатності до виконання завдань за призначенням); в) визначення недостатніх та надлишкових спроможностей шляхом порівняння необхідних та наявних спроможностей; г) планування заходів з утримання наявних, формування недостатніх і позбавлення надлишкових спроможностей.

Визначення та оцінювання забезпечення ресурсами передбачає: а) визначення потреби у забезпеченні ресурсами об'єкта оцінювання для досягнення необхідних спроможностей; б) проведення оцінки ресурсів для

забезпечення наявних спроможностей; в) уточнення необхідних спроможностей для максимального збалансування їх вартості з прогнозними показниками фінансування; г) визначення потреби у додаткових фінансових і матеріальних ресурсах для забезпечення розвитку критичних спроможностей на перспективу.

Формування удосконаленої (перспективної) структури об'єкта оцінювання передбачає розроблення варіантів структури на основі критерію «результат / вартість» та вибір оптимального варіанта. Розроблення варіантів структури об'єкта оцінювання передбачає: а) об'єднання органів управління, аварійно-рятувальних служб, установ та організацій в організаційні структури, які після об'єднання увійдуть до складу об'єкта оцінювання; б) формування варіантів складу організаційних структур з урахуванням рішень стосовно залишення або розформування органів управління, аварійно-рятувальних служб, установ та організацій, що не увійшли до складу об'єкта оцінювання.

За результатами порівняння наявного та необхідного складу об'єкта оцінювання визначаються органи управління, аварійно-рятувальні служби, установи та організації або їх об'єднання, які: а) відповідають вимогам щодо необхідних спроможностей; б) не відповідають вимогам щодо необхідних спроможностей; в) частково відповідають вимогам щодо необхідних спроможностей; г) відсутні у складі об'єкта оцінювання, що існує; д) зайві (надлишкові або такі, що не передбачається використовувати для розв'язання завдань за сценаріями застосування сил об'єкта оцінювання).

Визначення (створення) перспективних органів управління, аварійно-рятувальних служб, установ, організацій або їх об'єднань передбачає: а) використання наявних структур; б) нарощення спроможностей наявних структур; в) позбавлення від зайвих структур; г) формування нових структур.

Звіт за результатами проведення оцінювання

Узагальнюються результати процесу оцінювання спроможностей і одночасно готуються рекомендації щодо нарощування спроможностей та усунення виявлених проблем і недоліків.

Шляхи реалізації результатів оцінювання спроможностей

Зазначений процес передбачає виконання таких завдань: а) розгляд та затвердження рекомендацій, розроблених за результатами проведення ОСЦЗ; б) визначення пріоритетів щодо реалізації рекомендацій за результатами проведення ОСЦЗ; в) розподіл (перерозподіл) фінансових ресурсів для їх спрямування на реалізацію рекомендацій; г) планування завдань і заходів з метою нарощування спроможностей, визначення відповідальних виконавців; д) моніторинг та оцінка виконання завдань і заходів нарощування спроможностей за усіма базовими складовими спроможностей до повного їх завершення чи ухвалення рішення щодо припинення подальшої реалізації; е) контроль та коригування (за потреби) завдань і заходів нарощування спроможностей об'єкта оцінювання.

Для ефективного виконання перелічених вище завдань РПГ спільно з керівником об'єкта оцінювання розробляють орієнтовний план реалізації рекомендацій. Основна мета зазначеного документа – визначення завдань та заходів, які необхідно виконати на об'єкті оцінювання для реалізації кожної рекомендації, а також термінів виконання та їх виконавців (співвиконавців).

Такі основні положення щодо нормування процесу ОСЦЗ та процедур його проведення повинні стати основою для розроблення стандарту щодо ОСЦЗ, визначення вимог та порядку його проведення. Слід зауважити, у змісті відповідного стандарту неможливо врахувати та вмістити всі процедурні аспекти ОСЦЗ об'єкта оцінювання, тому важливою складовою подальших розробок має бути підготовка методичних рекомендацій з ОСЦЗ, які охоплюватимуть

увесь спектр (перелік) методик оцінювання спроможностей окремих підрозділів ЦЗ, а також розроблення стандарту з методології ОСЦЗ об'єкта оцінювання, що містить сукупність прийомів дослідження, моделі, алгоритми оцінювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розроблення структури та змісту основних положень щодо нормування процесу ОСЦЗ дає можливість сформулювати такі висновки.

1. Визначення основних положень щодо нормування процесу ОСЦЗ об'єкта оцінювання, процедур і порядку його проведення, а також подальше розроблення та ухвалення відповідного стандарту дадуть змогу сформувати та запровадити єдині підходи до проведення ОСЦЗ, встановити перелік заходів і послідовність їх виконання, сприятимуть гармонізації понять ОСЦЗ із національними стандартами інших складників сектора безпеки та оборони.

2. З метою деталізації процедур ОСЦЗ та їх ефективного впровадження, надання інструкцій з оцінювання спроможностей окремих організаційних структур ЦЗ з урахуванням їх особливостей та підготовки доцільним також є розроблення методичних рекомендацій з ОСЦЗ, які будуть містити перелік та зміст методик ОСЦЗ.

3. Потребує розроблення стандарт з методології ОСЦЗ об'єктів оцінювання як один з етапів нормування (стандартизації) спроможностей у сфері цивільного захисту.

4. Для розвитку ОСЦЗ надалі доцільним є проведення досліджень з тематики:

– розроблення вимог до експертів з оцінювання спроможностей у сфері ЦЗ та організація їх навчання;

– аналізування матеріалів із проведення оцінювання спроможностей за результатами огляду цивільного захисту та розроблення методик (з подальшим нормуванням) оцінювання спроможностей окремих підрозділів ЦЗ, територіальних органів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту Міністерством внутрішніх справ : постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 р. № 507. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення : 19.09.2023).
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення : 12.01.2024).
3. Про затвердження єдиного переліку спроможностей Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 19.05.2023 р. № 420.
4. Наукове обґрунтування основних функціональних груп спроможностей цивільного захисту та вимог до них для подальшого включення до каталогу спроможностей цивільного захисту («Спроможності ЦЗ») : звіт про науково-дослідну роботу № держреєстр. 0120U100676. ІДУ НД ЦЗ, 2021. 598 с. URL : <https://ndr.dsns.gov.ua/> (дата звернення : 12.01.2024).
5. ДСТУ 9261:2023 Безпека у надзвичайних ситуаціях. Оцінювання спроможностей цивільного захисту та їхніх носіїв. Терміни та визначення. [Чинний від 2024-05-01]. Київ, 2023. 40 с. (Інформація та документація).
6. ДСТУ 3891:2013 Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять. [Чинний від 2014-01-01]. Київ, 2014. 22 с. (Інформація та документація).
7. Дідіченко В. П., Соломицький О. І. Методичний підхід до кількісного оцінювання показників спроможностей з'єднань (частин) протиповітряної оборони. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2019. № 2(35). С. 27–32. DOI : 10.30748/nitps.2019.35.03.
8. Впровадження в оборонному плануванні складових сил оборони сучасної методології оцінювання спроможностей / П. М. Крикун та ін. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень*. 2019. № 1(65). DOI : <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2019-1-65/35-40>.
9. Денежкін М. М. Шляхи вирішення проблемних питань планування розвитку спроможностей військових формувань Збройних Сил України. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2021. № 1(42). С. 28–33. URL : <https://doi.org/10.30748/nitps.2021.42.03> (дата звернення : 12.01.2024).
10. Методичний підхід до визначення підрозділів для здійснення протидії негативному інформаційному (психологічному) впливу противника на основі оцінювання їх спроможностей / Г. В. Певцов та ін. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2021. № 4(45). С. 16–23. URL : <https://doi.org/10.30748/nitps.2021.45.02> (дата звернення : 12.01.2024).
11. Підхід до оцінювання носіїв спроможностей радіоелектронної боротьби, необхідних для виконання завдань радіоелектронного подавлення / М. Ф. Пічугін та ін. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2021. № 2(43). С. 31–37. URL : <https://doi.org/10.30748/nitps.2021.43.04> (дата звернення : 12.01.2024).
12. Лещенко О. Я. Питання оцінки спроможності державної системи цивільного захисту в документах законодавства у сфері національної безпеки. *Спроможності функціональних та територіальних підсистем ЄДСЦЗ для оперативного розв'язання завдань за призначенням : матеріали 22 всеукр. наук. практ. конф.* Київ : ІДУ НД ЦЗ, 2021. С. 149–155.
13. Нестеренко О. В. Метод експертної оцінки спроможностей сил цивільного захисту. Екологічна безпека та природокористування. 2021 DOI : <https://doi.org/10.32347/2411-4049.2021.3.88-101>.
14. Коробкін В. Ф., Слюсар А. А. Спроможності у сфері цивільного захисту: пошук категоріально-поняттєвого апарату. *Науковий вісник : Цивільний захист та пожежна безпека*. 2020. № 2(10). С. 61–68.
15. Про організацію оборонного планування в Міністерстві оборони України і Збройних Силах України у 2018 році на 2019–2021 роки : наказ МО України від 19.12.2017 р. № 670. URL : https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS_29792?an=1 (дата звернення : 12.01.2024).
16. Рекомендації з оборонного планування на основі спроможностей в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України МО України. Київ, 2017. URL : https://www.mil.gov.ua/content/other/Recommendationson_CBP_120617.pdf (дата звернення : 12.01.2024).
17. Співробітництво у сфері планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру. Місія України при НАТО : вебсайт. URL : <https://nato.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-nato/spivrobitnictvo-u-sferi-planuvannya-na-vipadok-nadzvichajnih-situacij-civilnogo-harakteru> (дата звернення : 12.01.2024).

REFERENCES

1. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia ohliadu hromadskoi bezpeky ta tsyvilnoho zakhystu Ministerstvom vnutrishnikh sprav : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2019, Travnia 22), № 507 Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
2. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy (2018, Cherven 06), № 2469-VIII Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia yedynoho pereliku spromozhnostei Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy: nakaz MVS Ukrainy (2023, Travn 19), № 420 [in Ukrainian].
4. Naukove obgruntuвання osnovnykh funktsionalnykh hrup spromozhnostei tsyvilnoho zakhystu ta vymoh do nykh dlia podalshoho vkluchennia do katalohu spromozhnostei tsyvilnoho zakhystu («Spromozhnosti TsZ») : zvit pro naukovo-doslidnu robotu № derzhreiestr. 0120U100676. IDU ND TsZ, 2021, p. 598. Retrieved from <https://ndr.dsns.gov.ua/>[in Ukrainian].
5. Bezpeka u nadzvychainykh sytuatsiakh. Otsiniuvannia spromozhnostei tsyvilnoho zakhystu ta yikhnikh nosiiv. Terminy ta vyznachennia [Safety in emergencies. Assessment of the capabilities of civil protection and their carriers. Terms and definitions] DSTU 9261:2023from 1 May 2024. Kyiv: Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].
6. Bezpeka u nadzvychainykh sytuatsiakh. Terminy ta vyznachennia osnovnykh poniat [Safety in emergencies. Terms and definitions of fundamental conceptions] DSTU 3891:2013. from 1 January 2014. Kyiv: Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].
7. Didichenko V., & Solomytskyi O. (2019). Metodychnyi pidkhd do kilkisnoho otsiniuvannia pokaznykiv spromozhnostei ziednan (chastyn) protypovitrianoi oborony. [Methodological approach to the quantitative evaluation of the indicators of the capabilities of the parts of military anti air defense]. *Nauka i tekhnika Povitrianykh Syl Zbroinykh Syl Ukrainy*. 2(35). 27–32. DOI: 10.30748/nitps.2019.35.03 [in Ukrainian].

8. Krykun, P., Nalyvaiko, A., & Poliaiev A. (2019). Vprovadzhennia v oboronnomu planuvanni skladovykh syl oborony suchasnoi metodolohii otsiniuvannia spromozhnosti. [Implementation of the modern methodology for assessing capabilities in the defense planning components of the defense forces]. *Zbirnyk naukovykh prats Tsentru voienno-stratehichnykh doslidzhen*. 1(65). DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2019-1-65/35-40> [in Ukrainian].
9. Dieniezhkin, M. (2021). Shliakhy vyrishennia problemnykh pytan planuvannia rozvytku spromozhnosti viiskovykh formuvan [Ways of resolving problem questions for planning the development of ukrainian armed forces military formation's capabilities]. *Zbroinykh Syl Ukrainy. Nauka i tekhnika Povitrianykh Syl Zbroinykh Syl Ukrainy*. 1(42). 28–33. Retrieved from <https://doi.org/10.30748/nitps.2021.42.03> [in Ukrainian].
10. Pievtsov, H., Zalkin, S., Pacek, P., Revin, O., Sidchenko, S. & Khudarkovskij K. (2021). Metodychnyi pidkhdid do vyznachennia pidrozdiliv dlia zdiisnennia protydivi nehatyvnomu informatsiinomu (psykholohichnomu) vplyvu protyvnyka na osnovi otsiniuvannia yikh spromozhnosti [Methodical approach to the definition of subdivisions to combat the negative informational (psychological) impact of the enemy based on the assessment of their capabilities]. *Nauka i tekhnika Povitrianykh Syl Zbroinykh Syl Ukrainy*. 4(45). 16–23. Retrieved from <https://doi.org/10.30748/nitps.2021.45.02> [in Ukrainian].
11. Pichugin, M., Kozhushko, Ya., Ischenko, D., Kyrlyuk, V. & Klimishen O. (2021). Pidkhdid do otsiniuvannia nosiiv spromozhnosti radioelektronnoi borotby, neobkhdnykh dlia vykonannia zavdan radioelektronnoho podavlennia [Approach to estimation of carriers of radio-electronic fighting abilities necessary to perform radio-electronic suppression tasks]. *Nauka i tekhnika Povitrianykh Syl Zbroinykh Syl Ukrainy*. 2(43). 31–37. Retrieved from <https://doi.org/10.30748/nitps.2021.43.04> [in Ukrainian].
12. Leshchenko, O. Ya. (2021). Pytannia otsinky spromozhnosti derzhavnoi systemy tsyvilnoho zakhystu v dokumentakh zakonodavstva u sferi natsionalnoi bezpeky [The question of assessing the capacity of the state system of civil protection in legislative documents in the field of national security]. *Spromozhnosti funktsionalnykh ta terytorialnykh pidsystem YeDSTsZ dlia operatyvnoho rozviazannia zavdan za pryznachenniam: materialy 22 Vseukr. nauk. prakt. konf. Kyiv: IDU ND TsZ.*, p. 149–155. Retrieved from <https://idundcz.dsns.gov.ua/uk/naukovi-konferencyi/22-vseukrayinska-naukovo-practicna-konferenciya> [in Ukrainian].
13. Nesterenko, O. V. (2021). Metod ekspertnoi otsinky spromozhnosti syl tsyvilnoho [Zakhystu expert assessment method of capabilities civil defense forces]. *Ekolohichna bezpeka ta pryrodokorystuvannia*. DOI: <https://doi.org/10.32347/2411-4049.2021.3.88-101> [in Ukrainian].
14. Korobkin, V. F., Sliusar, A. A. (2020). Spromozhnosti u sferi tsyvilnoho zakhystu: poshuk katehorialno-poniattievoho aparatu [Civil protection capabilities: search for the conceptual apparatus]. *Naukovyi visnyk: Tsyvilnyi zakhyst ta pozhezhna bezpeka*, 2 (10), p. 61–68. Retrieved from <https://nvcz.undicz.org.ua/index.php/nvcz/article/view/87/59> [in Ukrainian].
15. Pro orhanizatsiiu oboronnoho planuvannia v Ministerstvi oborony Ukrainy i Zbroinykh Sylakh Ukrainy u 2018 rotsi na 2019 – 2021 roky : nakaz MO Ukrainy (2017 hrudnia 19) № 670. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS29792?an=1> [in Ukrainian].
16. Rekomendatsii z oboronnoho planuvannia na osnovi spromozhnosti v Ministerstvi oborony Ukrainy ta Zbroinykh Sylakh Ukrainy. MO Ukrainy. Kyiv, 2017. Retrieved from https://www.mil.gov.ua/content/other/Recommendationson_CBP_120617.pdf [in Ukrainian].
17. Spivrobotnytstvo u sferi planuvannia na vypadok nadzvychainykh sytuatsii tsyvilnoho kharakteru. Misiia Ukrainy pry NATO: vebсайт. Retrieved from <https://nato.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-nato/spivrobotnytstvo-u-sferi-planuvannya-na-vipadok-nadzvichajnih-situacij-civilnogo-harakteru> [in Ukrainian].

NORMALIZATION OF CAPABILITIES ASSESSMENT IN THE CIVIL PROTECTION

V. Korobkin, A. Slusar

Institute of Public Administration and Research in Civil Protection, Ukraine

KEYWORDS:

requirements, stage,
normalization, assessing the
capabilities, working
subgroup, standard, civil
defense

ANNOTATION

Formation of unified approaches to the assessment of capabilities in the field of civil protection, determination of the list of measures and the sequence of their implementation, coordination of the concepts of assessment of capabilities in the field of civil protection with national standards of other components of the security and protection sector, assessment of the state of available capabilities in response to challenges and threats in the field of civil protection, as well as the transition based on the experience of NATO member states to the formation of strategic documents, planning their compliance with modern requirements for assessing the capabilities of the security and protection forces, determines the relevance of the standardization of the assessment of capabilities in the field of civil defense and the timeliness of this work. The article aims to formulate the main theses regarding the normalization of the process of assessing capabilities in the field of civil protection of the object of assessment, the identification of participants in this process, the procedures and order of its implementation, and the relationship with other processes. The main theses for assessing capabilities in the field of civil protection were developed based on the experience of the Ministry of Defense of Ukraine and NATO normative documents. To standardize the capacity assessment process, the tasks of civil protection capacity assessment, the types, and stages of capacity assessment (main measures), the procedure for performing the stages of capacity assessment, the participants in this process (requirements for the manager and members of the working subgroup), the procedure for the report on the results of the capacity assessment are defined and ways of implementing the results. The procedure for carrying out the stages of the assessment of civil protection capabilities and detailed basic measures regarding the assessment of the security of the environment in which the object of assessment functions, the determination, and assessment of the existing capabilities of the object of assessment, the need for resources to maintain the existing and build up the necessary capabilities of the object of assessment are provided, development of proposals for improvement of the existing structure of the assessment object and its components, or the formation of a new structure (including the emergency and rescue formation). Provided directions for conducting further research on the subject of assessing civil protection capabilities.
